

АТР СЬОГОДНІ: ПОГЛЯД З КИЄВА

Седнев В.В., Лукаш О.І.

Політика і час. – К., 1994. – №8. – С.47–53.

Входження в світове співтовариство як рівноправного і активного суб'єкта міжнародних відносин є надзвичайно актуальним завданням для України — молодій суверенній державі. І цілком зрозуміло, що вона, як європейська держава, більше тяжіє до Європи.

Але активне входження у систему міжнародних відносин шляхом розгортання співробітництва і широких різноманітних зв'язків з європейськими країнами, для України є дуже складним завданням. Тому "східний" варіант входження в Міжнародне співтовариство здається сьогодні за рядом аспектів більш реальним.

Підставу для такого підходу дають, з одного боку, наша господарська відсталість, глибока криза в економіці, що відштовхнули державу в розряд країн так званого "третього світу", а з другого — високий ступінь економічної та науково-технічної інтеграції в західних країнах. Зрозуміло, що увійти в структури з високим ступенем інтегрованості значно важче, ніж в менш інтегровані та значно ближчі за рівнем економічного розвитку. Все це, спонукає нас більш ретельно розглядати можливості співробітництва зі Сходом, в тому числі з таким великим регіоном, як АТР.

АЗІАТСЬКО ТИХООКЕАНСЬКИЙ РЕГІОН (АТР) В ЦІЛОМУ являє собою великий масив країн з різними облаштуваннями політичного і економічного життя. Велику частину АТР займає так звана "азіатська підсистема", тобто чотири субрегіони: Північно-Східна Азія, Південно-Східна Азія, Південна Азія, Південна частина Тихого океану. Кожний з цих субрегіонів помітно відрізняється один від одного.

Політична ситуація в Азії завжди була більш складною, ніж в Європі, що пояснюється також більшими розмірами і більшою різноманітністю регіону. Так, в Азії ніколи не існувало біполярності в європейському значенні, тут не стикались в прямій конфронтації дві наддержави — СРСР і США, проте було більше можливостей для незалежних і нейтральних учасників, розподіл сил в Азії був нерівномірний, існували регіональні і субрегіональні центри, різні рівні й темпи розвитку, діапазон типів економіки, культури й політичних систем був значно багатший, ніж в Європі.

У свій час "привид" "холодної війни" з'явився як в Європі, так і в Азії. У колишньому Радянському Союзі, як і в США, на АТР дивилися як на поле бою між комунізмом і вільним світом. Дві супердержави намагалися створити систему воєнних союзів в Азії, як знаряддя для хоча й опосередкованого, але практичного здійснення своєї політики. Робилися спроби збивання замкнених економічних блоків, учасники яких мали взаємодіяти лише між собою. В АТР, як і в Європі, виникли "поділені нації", наприклад, Корея, В'єтнам, Китай, в яких були своєрідні "фронтівні лінії" між ворогуючими таборами.

І все ж таки АТР ніколи не був утиснутим в таку жорстку біполярну структуру, як Європа. Дух націоналізму і незалежності завжди тут був сильнішим. Часом він приймав досить активні антиамериканські форми, як у Кореї, Індонезії, В'єтнамі, часом — антирадянські, як у Китаї. Інколи він виявлявся в прагненні вийти з конфронтації і зайняти нейтральну щодо СРСР і США позицію, — так було в Індії та Китаї. Завдяки величезним розмірам і високому авторитету їх значення в регіональному балансі було більшим, ніж значення у Європі таких "нейтралів", як Австрія, Швейцарія, Швеція. Звичайно, самі ці порівняння надто умовні, що лише підкреслює відмінність країн АТР та Європи.

Раніше біполярність забезпечувала відносну стабільність як в Азії, так і в Європі. В Європі ця стабільність існувала на підставі ядерного протистояння, тоді як в Азії вона часто призводила до виникнення регіональних конфліктів. Так сталося в Кореї, Індокитаї, Тайванській протоці. Хоча слід визнати, що траплялися й більш масштабні міжнародні конфлікти: СРСР — Китай, Китай — Індія, В'єтнам — Кампучія та ін.

Протягом кількох останніх десятиріч воєнна й економічна перевага двох наддержав в Азії поступово підточувалася розподілом могутності учасників сил, діючих на регіональному рівні. Концентрацію економічного потенціалу уособлювали США, Японія, колишній СРСР, за якими тісно йшли нові індустріальні країни і Китай. Воєнна могутність розподілялась, перш за все, між двома наддержавами, Китаєм та іншими учасниками регіонального балансу сил. Японія мала величезне економічне значення і при цьому порівняно невелику воєнну могутність, у той же час Північна Корея та В'єтнам, залишаючись відносно ізольованими від спільної економічної діяльності в регіоні, були надто могутніми у воєнному відношенні.

Відомо, що розпад СРСР істотно змінив баланс сил в АТР. Адже водночас США оповістили про скорочення своїх військових угруповань в регіоні. На тлі цих подій виразно спостерігається висунання інших регіональних сил.

Так, Китай та Індія вже володіють ядерною зброєю, одночасно йдуть дослідження в цьому напрямку в Північній Кореї та Пакистані. Рівень воєнних витрат Китаю, Індії та Японії висуває їх у ряд важливих регіональних сил, які в мінливих умовах сьогодення можуть вплинути на світовий баланс сил. Обидві Кореї, В'єтнам, Тайвань, Індонезію та Австралію слід розглядати як важливі регіональні фактори, що значно впливають на стратегічний баланс сил в районах, де вони знаходяться. В усякому разі в трьох випадках — Тайвань, Північна Корея, Південна Корея — ці регіональні сили мають можливості щодо виробництва озброєння, яке робить перспективу їх вступу на світовий ринок зброї цілком імовірною. За нашого часу військова піраміда має такий вигляд: верхівку її впевнено посідають США, за ними услід йде колишній радянський, тепер російський фактор, що швидко послаблюється, далі — Китай, Індія, Японія.

Конфронтаційні блоки, створені в розпал "холодної війни", поступово розпадаються. Найчіткіше це виявилось у випадку із колишніми радянськими співниками, чиї зв'язки припинили своє існування. Американське політичне і стратегічне партнерство в АТР також відчуває ускладнення через те, що азіатські союзники США розвиваються дуже швидко в галузі економіки, і самі Сполучені Штати не можуть впоратися з результатами їхніх перетворень.

В середині 80-х років, коли радянська мілітаризована економіка вже не справлялась з цим тягарем, М. С. Горбачов висунув теорію так званого "нового мислення". Крім найважливішого рішення про виведення радянських військ із Афганістану (1989 р.), радянське керівництво вирішило позбутися своїх стратегічних зобов'язань відносно Монголії та В'єтнаму, поставило за мету поліпшити відносини з Китаєм, Японією і країнами АСЕАН. Із розвитком економічних і політичних зв'язків з Південною Кореєю Радянський Союз практично припинив своє співробітництво з Північною Кореєю. Ті ж зобов'язання, які залишились з цього питання у Росії після розпаду СРСР, можна вважати лише крихтою зобов'язань середини 70-х років. В економіці, власне, відбувалися ті ж самі процеси. Москва поступово згорнула свою допомогу усім колишнім союзникам, домагаючись введення всіх розрахунків у твердій валюті. Соціалістичні країни Азії, припиняючи зв'язки одна з одною, водночас прагнули розвитку їх із Заходом і сусідніми країнами з ринковою економікою.

Проте не лише комуністичний блок зазнав ерозії в Азії. США також зіткнулись тут із відцентровими процесами у стосунках із своїми стратегічними партнерами. Виникли певні труднощі і в галузі економічних зв'язків. Система стратегічного

партнерства, створена США після другої світової війни в Азії, зазнала серйозних змін. Угода про оборону Південно-Східної Азії (СЕАТО) не діє. Договір про взаємну оборону з Тайванем скасовано. Воєнне співробітництво з Новою Зеландією в межах АНЗЮС припинено через небажання Нової Зеландії пропускати кораблі з ядерною зброєю у свої територіальні води. США зазнали поразки у В'єтнамі, в Таїланді американські бази згорнуті.

ЩЕ ОДНА ПОКАЗОВА ТЕНДЕНЦІЯ В АТР - ПРОЦЕС ЯКІСНИХ ЗМІН у відносинах між народами, які раніше були противниками. Говорячи про це, зазначимо, що ідеологічний антагонізм поступається місцем конвергенції, економічна ізоляція змінюється взаємозалежністю, а стратегічна конфронтація — примиренням. Проте в кожному конкретному випадку процес йде нерівно і ще не завершився.

Послаблення ідеологічного антагонізму повніше виявляється в галузі економіки. Спочатку Китай, згодом В'єтнам, а зараз Монголія відступають від традиційних настанов державної економіки центрального планування і переходять до ринкових механізмів і різних форм власності.

Не менш важливою є їх відмова від конфронтаційних підходів з позиції протиборства двох економічних систем: капіталістичної і соціалістичної, визнання єдиної світової економіки, в яку повинні увійти всі країни, якщо вони бажають залишитись конкурентоспроможними.

В інших азіатських країнах уряди давно зрозуміли необхідність державного втручання в економіку заради захисту інтересів споживачів, забезпечення соціального захисту і з недавнього часу захисту навколишнього середовища. Крім того, більшість країн АТР з ринковими економіками характеризувалися успішною діяльністю держав, спрямованою на модернізацію і розвиток.

Інакше кажучи, ситуація в Азії розвивається в напрямку ринкової економіки, яка регулюється і заснована на живлющій силі ринку і різних формах власності. При цьому забезпечується значний вплив держави на вирішення економічних та соціальних проблем суспільства.

В політичному значенні процес ідеологічної конвергенції не так помітний, хоча деякі держави в Азії — Китай, Монголія, В'єтнам — визнають, хоча і повільно, перевагу політичної системи, заснованої на плюралізмі.

З усіх азіатських держав осторонь цих нових підходів залишається Північна Корея, яка є тоталітарною державою і дотримується застарілої моделі централізованого планування. Однак здається, і там серед керівництва з'являються люди, які розуміють необхідність внутрішніх економічних реформ й інтегрування в світову економіку. Економічні успіхи Південної Кореї справляють позитивний вплив і на Північну Корею, де спостерігаються тенденції до поступового переходу від гострої ідеологічної конфронтації до політичного діалогу.

Другим важливим чинником, що визначає головну тенденцію в розвитку політичної ситуації в АТР, є позитивні зміни в Південно-Східній Азії, де вдалося завдяки політичному врегулюванню в Камбоджі згасити осередок військового конфлікту. І хоча становище там все ще ускладнюється боротьбою різних угруповань за владу, тенденція до миру, нейтралітету і розвитку збільшується. Важливу роль у цьому процесі відіграють ООН та країни-учасниці АСЕАН.

Надзвичайно важливим чинником є і виникнення на початку 90-х років реальної можливості для азіатських країн поліпшити і розвинути зв'язки між собою. Радянська загроза з розпадом СРСР практично зникла. Нові незалежні держави, що виникли на руїнах радянської імперії, проголосили про своє прагнення будувати свої відносини з країнами АТР згідно з принципами співробітництва і рівноправності.

Цікаво, що зростаюча економічна взаємозалежність в АТР стає важливим стримуючим фактором на шляху воєнної конфронтації. Більшість країн регіону прагнуть зменшити або, принаймні, звести до мінімуму фінансові й матеріальні витрати на оборону, щоб поліпшити свою конкурентоспроможність і задовольнити зростаючі вимоги населення. Додамо, що більшість держав розглядають зменшення напруги як умову доступу їх до зарубіжного ринку, капіталу і технологій. Колишні воєнні противники стають економічними партнерами. Так розвиваються відносини між Південною Кореєю і Китаєм, В'єтнамом і Китаєм, Китаєм і Росією. Таким чином, розвиток подій в АТР відбувається в напрямку від ідеологічної конфронтації до економічного, а в перспективі і до політичного співробітництва. Росія, що розглядає себе правонаступницею СРСР (більша частина якої розміщена в Азії), все ще значно впливає на розвиток ситуації в АТР. Поряд з подальшим зменшенням ролі військового фактору слід очікувати збільшення економічних зв'язків Росії з АТР (в першу чергу, з країнами Північно-Східної Азії). Але проблема Курильських островів, імперські амбіції певних кіл Росії, нестабільність ситуації в країні викликають занепокоєння в АТР.

Щодо України, то її політичний імідж в АТР тільки починає формуватись. Тут діє ряд позитивних факторів. Головним з них є те, що Україна не *несе* на собі тягар статусу "наддержави". Як європейська держава Україна не має спільних кордонів з жодною країною АТР, що виключає будь-які територіальні конфлікти. Значним зовнішньополітичним успіхом України стало її дипломатичне визнання з боку більшості країн АТР. Варте уваги і те, що як член ООН Україна зробила значний внесок в утвердження політичного суверенітету і економічної незалежності багатьох азіатських країн.

Щодо частки України у співробітництві з азіатськими партнерами, то тут треба нагадати, що свого часу вона в загальносоюзному обсязі цих зв'язків становила до 50 %. Такий показник свідчить, що цей доробок нині може бути використаний Україною задля розвитку більш глибоких зв'язків з країнами АТР.

В основу політичного курсу України в АТР вважається можливим покласти такі вихідні позиції:

- 1) Сформувати і пропагувати образ України як миролюбної європейської держави, дійсно зацікавленої в розвитку ділових відносин з азіатськими країнами.
- 2) Розвивати політичні, економічні та науково-технічні зв'язки з країнами АТР, спираючись на досвід співробітництва з ними, здобутий раніше.
- 3) Визначити політичні пріоритети в АТР, мати більш чітку позицію з важливих проблем цього району.
- 4) Наполегливо наповнювати політичні декларації конкретним змістом. Політичні та економічні інтереси повинні доповнювати один одного.
- 5) Подолати стереотипи "прозахідного" мислення в нашому суспільстві, досліджувати та розробляти на практиці перспективні форми і методи всебічного співробітництва з країнами Сходу.

ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ГОЛОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ і специфічних рис сучасного економічного розвитку АТР, таких, як висока динаміка економічного розвитку, неоднорідність економіки, а також поступовий розвиток інтеграційних процесів через субрегіональне об'єднання (регіоналізм) — можуть відіграти надзвичайно важливу роль для України в розробці необхідних підходів до вирішення складного комплексу міжнародних, економічних, науково-технічних та соціальних проблем. Доцільно розглянути ці питання докладніше.

В аналізі динаміки економічного розвитку країн світу, здійсненому Міжнародним банком реконструкції та розвитку та Азіатським банком розвитку, прогнозується досить повільний розвиток головних центрів світової економіки в першій половині і

більш швидкий зріст у другій половині 90-х років, особливо в країнах АТР. Для порівняння наведено такі дані: темпи приросту ВВП в США в 90-ті роки передбачаються в межах 2,5—3 % на рік, для Західної Європи — 5 %, а для країн Азії в цілому — 6,6 %. Таким чином, очікується подальше підвищення ролі АТР, насамперед Східної Азії, у світовій економіці. Згідно оцінок центру проблем розвитку Держради КНР, до 2011 р. Східна Азія за сумарним обсягом ВВП наздожене США — Канаду — Мексику, а до 2016 р. — Західну Європу.

Якщо звернутися до торгівлі, як головного механізму зовнішньоекономічних зв'язків, що віддзеркалює динаміку економічного розвитку окремих країн і регіонів, то вимальовується така картина. Зрослий ступінь опори на світові ринки практично всіх країн і регіонів визначив випереджаючий (порівняно з виробництвом) приріст не тільки вартісного, але й фізичного обсягу світової торгівлі. Як очікується, середньорічний приріст світової торгівлі в 90-ті роки буде складати 5—6 % і буде також найвищий в країнах Східної Азії.

Швидке перетворення АТР на зону великої інтеграційної активності і економічного динамізму буде в найближчій перспективі означати початок "тихоокеанської ери". Слід мати на увазі, що цей добре відомий на Заході факт ще недостатньо усвідомлюється в Україні, хоча економічні успіхи багатьох країн АТР, досягнуті в короткий історичний час, без сумніву, заслуговують на увагу. Досвід Китаю, Південної Кореї, Тайланду та інших країн Східної Азії, які змінюються буквально на очах, може бути дуже корисним і для нашого суспільства.

При розробці концепції зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних зв'язків України слід враховувати, що процеси, які відбуваються в АТР сьогодні, стануть найважливішими факторами і умовами світового розвитку у XXI столітті. Саме цим пояснюється прагнення західних країн опанувати вигідні позиції — сфери торгово-економічного і науково-технічного співробітництва з азіатськими країнами, що швидко розвиваються. Необхідно також враховувати, що економічна криза і політична нестабільність в Україні та і в інших державах СНД не сприяють посиленню їх позицій на ринках сировини і промислової продукції в АТР.

Наступна важлива особливість, яку варто підкреслити, це багат шаровість економічної структури східної частини АТР. Найбільш яскраво вона проявляється в даний час. Розподіл йде таким чином: перший "поверх" займає Японія, другий — Австралія і Нова Зеландія. Третій "заселений" четвіркою "азіатських тигрів" — Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур. На четвертому знаходяться неоіндустріальні країни. (НІК) "другої хвилі" — Малайзія і Таїланд. Китай, що демонструє високі темпи приросту ВВП і має намір до 2000 р. досягти показників середньорозвинутої держави, впритул підходить до неоіндустріальних країн. Замикає ешелон Індонезія, Філіппіни та країни Індокитаю — В'єтнам, Лаос, Камбоджа.

Найвищі темпи економічного росту показують в регіоні країни третього "поверху". У 1992 році сукупний приріст азіатських НІК складав 6,5 %. Згідно даних Інституту економіки Азії при Міністерстві зовнішньої торгівлі та промисловості Японії, у 1993 р. в цих країнах були ще більш високі темпи росту (на першому місці — Таїланд — 8,5 %; далі — Малайзія — 7,8 %; в Південній Кореї темпи росту близько 7,3 %; на Тайвані — 7 %; в Сінгапурі — 6,8 %; в Індонезії — 6,6 %; в Гонконзі — 6,1 %); останнє місце займають у списку Філіппіни, де зростання ВВП - 2,9 %.

ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ "АЗІАТСЬКИХ ТИГРІВ" виявляє деякі уроки цих країн, які, на наш погляд, можуть бути корисними при розробці економічної стратегії України.

Перший з них показує, що з точки зору впливу на динаміку продуктивних сил і економічних обмінів на перше місце в цих країнах вийшли іноземні інвестиції. Так,

прямі виробничі інвестиції в АТР оцінювались на початку 90-х рр. приблизно в 250 млрд. дол., що складає не менш 37 % всіх капіталовкладень в країнах світу з ринковою економікою.

Головними інвестиційними джерелами в регіоні виступають США і Японія, частка яких більш 80 % цієї суми. За ними — Південна Корея та Тайвань. Міграції капіталів сприяють: низький податковий режим у більшості країн АТР, велика кількість природних багатств та відносно дешева робоча сила. Саме на хвилі інвестиційної активності у східноазійських НІК була проведена початкова індустріалізація, створені потужності в текстильній, хімічній і обробній промисловостях. Далі виникли більш складні в технологічному відношенні електротехнічна та електронна галузі.

Другий найважливіший урок: швидкий економічний розвиток незалежної країни неможливий без розвинутих ринкових відносин та приватної власності. Зауважимо, що ринки не обов'язково повинні бути повністю вільними. Декілька прикладів для порівняння. Цікаво, що в НІК, за винятком Гонконгу, держави керують ринком при допомозі методів, що встановлені елітарною буржуазією. На Тайвані уряд дає компаніям практично повну свободу дій, і результат відомий. З іншого боку, в Індії, що розвивається повільно, уряд намагався контролювати все і врешті-решт слугував лише інтересам великого індійського бізнесу.

Третю, можливо найважливішу, умову швидкого економічного росту являє собою політична стабільність. За останню чверть століття в жодній країні, що здійснює економічні реформи, не сталося переходу влади до іншої політичної групи. Китай, незважаючи на елементи демократизації, що запроваджуються в галузі економіки, залишається авторитарною державою. Сінгапуром, Індонезією і Малайзією керують одні і ті ж авторитарні партії з моменту досягнення незалежності. Південна Корея і Тайвань починають лібералізацію, але поки що цей процес йде з великими перешкодами. Гонконг поки що залишається колонією. Таїланд здається винятком, але і це не зовсім так. Доки генерали і цивільні політики по черзі стають до влади, країною керує невелика група технократів, яка зберігає вірність королю і забезпечує політичну стабільність в країні.

Таким чином, навіть короткий огляд сучасної багатопланової економічної структури АТР свідчить про те, що для України найбільш перспективними для співробітництва є Китай, Індія, В'єтнам, а також нові індустріальні країни, тобто ' країни, з якими наша молода суверенна держава вже має певний досвід співробітництва. Очевидно, ряд зацікавлених країн Азії можна сьогодні розглядати як потенціальних інвесторів в українську економіку за обов'язкової умови стабілізації останньої.

Визначаючи перспективи співробітництва України з країнами АТР, слід мати в полі зору зародження і розвиток інтеграційних процесів в цьому регіоні, що набирають силу в останній час.

Елементи інтеграційних процесів спостерігаються, передусім, в "азійській підсистемі" АТР, яка включає в себе такі ланки: Японія — НІК — країни АСЕАН — Китай. Така структура зумовлена найбільш високими, випереджальними темпами розширення взаємних зв'язків, в тому числі поступовим переходом позиції провідного імпортера продукції азійських країн від США до Японії.

Зростання внутрішньорегіональної взаємодії відбувається в першу чергу в таких галузях, як торгівля, прямі інвестиції, міжфірмові партнерства та співробітництво на міждержавному рівні.

Якщо звернутись до даних за останні роки у зовнішній торгівлі країн АТР, то вони свідчать про більш швидке зростання внутрішньорегіональної торгівлі відносно світової, а також про зростання ролі країн регіону, як торгових партнерів. Так, для Японії товарообіг з НІК, АСЕАН та Китаєм перевищує загальні темпи зростання її

торгівлі як по експорту, так і по імпорту (за винятком експорту до країн АСЕАН). В цей час все більше значення, як фактор поширення внутрішньорегіональних торгових зв'язків, має торгівля всередині НІК, між НІК і АСЕАН. Обсяги приросту тут виявляються у декілька разів більшими, ніж у торгівлі цих країн з США та Японією. Важливим торговим партнером Японії і особливо НІК став Китай. Отже, торгівля між різними країнами регіону виступає як важливий самостійний фактор формування все більш густої і розвинутої мережі внутрішньорегіональних зв'язків.

Посилення взаємозалежності з АТР обумовлено також динамікою прямих інвестицій в рамках регіону. Динамічно ростуть прямі закордонні інвестиції Японії, в тому числі до країн НІК та АСЕАН. Цікаво, що географічні рамки японських інвестицій поширились в останні роки за рахунок просування на південь. Значну роль тут відіграла політика лібералізації економіки, що проводиться з літа 1991 р. в Індії. Тільки протягом одного року, до літа 1992 р., сума іноземних капіталовкладень в індійську економіку збільшилася в 15 разів, причому значна частина їх належить великим японським фірмам.

Ще однією важливою рисою у зміні і зростанні інвестиційних потоків стало перетворення НІК на одного з найбільших експортерів капіталу в АСЕАН і Китай. Характерним є і зростання інвестиційних потоків між НІК, хоча цей процес йде більш повільно.

Важливим фактором посилення взаємозалежності країн АТР є і процес інтенсифікації різних форм внутрішньорегіональних міжфірмових зв'язків і партнерства. Для багатьох східноазіатських компаній головним стає вже не експортозаміна (з розрахунком на ринок країни-рецепієнта), а утворення міжнародних та міжкорпоративних організаційних структур, що дозволяють прогнозувати витрати, використання всіх видів ресурсів, а також витрат з урахуванням попиту на світовому ринку.

Цілий ряд великих міжнародних контрактів в НІК і АСЕАН може з'явитися у зв'язку з приватизацією в країнах АСЕАН авіаційного транспорту, зв'язку, енергетики. Крім того, провідні корпорації цих країн починають надавати все більшої уваги Китаю, а за цим, як очікується, настане проникнення в економіку В'єтнаму, інтерес до якого надзвичайно виріс.

ЯВИЩА І ПРОЦЕСИ, ЩО ВІДБУВАЮТЬСЯ В АТР В ОСТАННІ РОКИ, свідчать про досить сприятливі умови для розвитку взаємовигідних зовнішньоекономічних зв'язків між Україною і країнами регіону. Неоднорідність економічної структури, незавершеність (скоріше початковий етап) інтеграційних процесів сприяють створенню так званих "ніш" на східноазіатському ринку. "Вписатися" в ці "ніші", знайти своє місце — нагальне завдання для України в сфері розвитку всього комплексу міжнародних відносин. Від своєчасного вирішення цього питання великою мірою буде залежати наш економічний та науково-технічний прогрес.

Перш за все доцільно розвивати та удосконалювати торгово-економічні зв'язки з тими країнами регіону, з якими раніше Україна підтримувала добрі ділові контакти. Серед них особливо слід відмітити Китай, Індію, В'єтнам.

По-друге, необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат в Україні, всіма засобами сприяти отриманню українською стороною довгострокових інвестицій. В цьому відношенні перевагу слід надавати розвитку відносин з новими могутніми фінансовими центрами регіону — Японією, Тайванем, Сінгапуром, Гонконгом, що мають значні валютні резерви і виступають як чисті кредитори і експортери капіталу.

Третій важливий момент — в розвитку широких торгово-економічних зв'язків з АТР бажано використати переважно такі галузі економіки, як видобуток корисних копалин, металургійна та машинобудівна промисловість.

Четверте — необхідність створення сприятливих правових і соціально-економічних умов для організації на території України СП з державним, приватним і змішаним капіталом, а також умов для взаємної передачі наукоємних технологій, підключаючи провідні країни регіону до програм перепрофілювання і диверсифікації воєнно-орієнтованих підприємств України.

В довготривалій перспективі слідом за вищеназваними країнами доцільно тримати курс на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків з державами більш високого рівня розвитку — Японією, а також новими індустріальними країнами. Не можна забувати про необхідність ділових контактів і в таких важливих галузях, як сфера послуг, медицина, туризм.

Природно, що для здійснення такої програми співробітництва потрібно буде подолати цілий ряд труднощів. Найважливіша з них — низький рівень залучення України в міжнародний розподіл праці, в тому числі в АТР; структурне і якісне неспівпадання економічного і науково-технічного потенціалу України, з одного боку, і промислово розвинутих і неоіндустріальних країн регіону — з другого; інвалютний дефіцит і неконвертованість національних грошей, подальше посилення інфляції.

Зрозуміло, що тільки перевага політичних та економічних інтересів над перерахованими вище труднощами може забезпечити співробітництву України з країнами АТР добрі перспективи і успіх. Вони, в свою чергу, неможливі без швидкої стабілізації політичного та економічного життя в нашій країні.